

Μιλαίδην καὶ εἰς τὴν μὲς Ἐσχερ ὅτι ὁ Ἀντώνιος εἶνε ἀσθενής.

Ὁ Μπάτς ἀπῆλθε δρομαίως, ὁ δὲ βαρόνος ἀπέμεινε μόνος, γονυπετής παρὰ τὸ σῶμα. Τὰ νεκρὰ καὶ εὐλύγιστα μέλη, αἱ ὥραϊαι παρειαί, τὰ ἄθρᾶ χεῖλη, αἱ λεπτοφυεῖς χεῖρες, κατὰκινεῖται πάντα χαμαὶ ψυχρὰ καὶ ἄκαμπτα, ἡ δὲ γηραιὰ μορφή κύπτει ἐπ' αὐτῶν ἐν σιγηλῇ ἀγωνίᾳ, αἱ γηραιαὶ χεῖρες ἀναζητοῦσι τρέμουσαι σημεῖόν τι ἀναγγέλλον ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἀπῆλθεν ἀνεπιστρεπτί.

Ὁ Ροῦπερτ παρίσταται ὁμοίως ἐκεῖ, ἄγρυπνος, λείχων ὅτε μὲν τὰς χεῖρας τοῦ νεκροῦ, ὅτε δὲ τὰς τοῦ κυρίου του, εἴτα δὲ τρέχων ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Μπάτς ὥστε ἤθελε νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸν καὶ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπάνοδόν του, ἀλλ' ἀμέσως ὑποστρέφων, ἀδυνατῶν νὰ ἐγκαταλίπῃ μόνον ἐν τῇ ὁδῷ τὸν κύριον αὐτοῦ.

[Ἔπεται συνέχεια].

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον].

Ζ'.

Πρωῖαν τινὰ ἤλαυνον διὰ τοῦ ἐλαιοφύτου πεδίου τῶν Χανίων, βαίνων πρὸς τὸ χωρίον Θέρισσον ὅπως μεταβῶ ἐκεῖθεν εἰς μίαν τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῶν Λευκῶν Ὁρέων. Τὴν σύμπτωσιν ἐθεώρησα εὐτύχημα, καθόσον παρῆχετό μοι οὕτω ἡ εὐκαιρία νὰ ἴδω ἐν τῶν ὠραιοτάτων καὶ πολεμικωτάτων χωρίων τῆς Κυδωνίας. Διήλθομεν τὸ χωρίον Μουρνιές, καὶ ἀφέντες τοὺς ὠραίους κήπους τῆς πεδιάδος εἰσῆλθομεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς καλλιερροῦ ἀγίας Βαρβάρας, δρόμον μετὰ μικρὸν πορείαν εἰσῆλθομεν εἰς μακρὰν φάραγγα. Ἡδέως ἐλάλουν ἐκεῖ εὐστομα πτηνὰ, καὶ ροδοδάφνη, γλυκὺ ἄρωμα ἀναδίδουσαι, ἐστόλιζον τὴν χαράδραν, καὶ ἠρωμάτιζον τὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς δισφάγος τοῦ Θέρισσου, ἣν διηρχόμεθα τότε βαίνοντες πρὸς τὸ ὁμώνυμον χωρίον. Πελώριοι βράχοι καὶ κρημνοὶ ὑψοῦντο ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Ἡ βλάστησις ἐσφρίγα πανταχοῦ, παρὰ πᾶν δὲ τὸ φορτικὸν θάλλπος τῆς πεδιάδος, ἕαρος αὔρα ἐπῆνεεν εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ φάραγγα. Δροσοστάλακτοι κλάδοι ἀπέφρασσον πολλάκις τὸν δρόμον ἡμῶν. Ὁ κορμὸς τῆς εὐκάμπτου ροδοδάφνης ἐνέδιδεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν βημάτων μας, ἀλλ' ἡμῶν παρερχομένων, ὠρθοῦτο πάλιν ἀβλαβής, καὶ ἐξηκολούθει βαπτίζων τὰ ἐπιμήκη φύλλα καὶ τὰ ὑπόλευκα ἢ ἐρυθρότατα ἄνθη εἰς τὸ μικρὸν βεῦμα τοῦ ὕδατος, ὅπερ κελαρύζον κατέβρεχε τὰς ρίζας του, καὶ ἤρδευε τὰς πέριξ

ἐλαίας, τὰς βάτους, τοὺς αὐτοφυεῖς θάμνους, καὶ τὰ καλλιεργούμενα δένδρα. Τὴν αὐτὴν μὲ ἡμᾶς ἀκολουθοῦντας ὁδὸν εἶδομεν, ἐντὸς τῆς φάραγγος, χωρικοὺς χριστιανοὺς πορευομένους εἰς Θέρισσον. Ἡ ὁδοπορικὴ φαιδρότης συνέσφιγξε μετὰ μικρὸν τὰς στιγμιαίας ἐκείνας, ἀλλ' εἰλικρινεῖς σχέσεις. Τὴν ὥραν ἐκείνην διηρχόμεθα κάτωθι κρημνωδεστάτου βράχου. Ἀγερώχως ὠρθώθη ἐπὶ τῶν ἀναβολέων αὐτοῦ ὁ μεσῆλιξ ἀγρότης, καὶ δεικνύων μοι τὰς κορυφὰς τῶν δυσβάτων θέσεων, «ἐκατὸν ἐξῆντα Τούρκους ἐσκοτώσαμεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866», μοι εἶπε, προφανῶς εὐχαριστημένος. «Ἀφήσαμε καὶ ἐξεράθηκαν τὰ κορμιά τους, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς χρόνους ἐρχόμαστε καμμιὰ φορὰ καὶ ἐβλέπαμε τὰ κόκκαλά τους». Εἰς τῶν λόγων ὧν ἕνεκα ἀκοίμητον τηρεῖται ἐν Κρήτῃ τὸ πολεμικὸν μένος τῶν Χριστιανῶν, εἶναι, ὅτι ἕκαστος λόφος καὶ ἐκάστη ὄρεινὴ ἢ δυσβάτος τοποθεσία ἔχει καὶ μίαν αἱμοσταγῇ ἀνάμνησιν τῶν Ἐπαναστάσεων ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ ἐντεῦθεν. Ὁ ἔφηβος, ὁ εἰς τὰ ἀπόκρημνα ὄρη ἀκολουθῶν τὸν πατέρα ἢ τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ μανθάνει ἐκ τῆς ἀφηγήσεως, ὅτι ἡ θέσις ἐκείνη ὑπῆρξε τὸ θέατρον μιᾶς ὕβρεως τοῦ Τούρκου, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς περιφανοῦς ἀντιποῖνου τοῦ Χριστιανοῦ. «Βλέπεις ἐκεῖ», λέγει ὁ γέρον πρὸς τὸν ἀκολουθοῦντα μείρακα· «βλέπεις τὸ βουνὸ ἐκεῖνο; Εἰς τὸ εἰκοσιεὶς ἐκλείσαμε τοὺς Τούρκους». Καὶ ἐκτείνων τὴν δεξιὰν δεικνύει ὁ πρεσβύτερος καὶ ὀνομάζει τὰς θέσεις καὶ τὰς φάραγγας ἐνθα ἐπετελέσθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τὸ ἀφηγούμενον τόλμημα καὶ μία ἐξεδίκηθη ὕβρις. Προσεκτικῶς καὶ εὐσεβάστως ἀκούει ὁ μείραξ τοῦ ἀφηγουμένου γέροντος· ἐκκαίεται ὁ νεανικὸς ἐνθουσιασμός, ὁ ὀφθαλμὸς ἀστράπτει, καὶ εὐχή, μυχίως ἀνερχομένη, διαστέλλει τὸ χεῖλος τοῦ παιδίου, δεομένου νὰ γίνῃ ἐπανάστασις «διὰ νὰ δοξασθῇ καὶ ἀποκτήσῃ ὄνομα». Ψυχολογῶν πολλάκις ἐπὶ τῶν μορφῶν καὶ τῶν ἐντυπώσεων τῶν χωρικῶν, καὶ ἀνατέμνων τὰς ἀπερίττους αὐτῶν σκέψεις καὶ παρατηρήσεις κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ ἡ Κρήτῃ ἐὰν δὲν ἐνωθῇ μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ φανατισμὸς τῆς Ἑθνικῆς Ἰδέας, ἀκμάζων καὶ ἐδραιούμενος ἀδιαλείπτως, κανονίζει τὰ πάντα ἐν Κρήτῃ, καὶ ὑπέταξε τὰ πάντα ὑπὸ τὸ εὐγενές αὐτῆς σύνθημα. Τὸ τριετές παιδίον ὅπως· καὶ ὁ πολὺς γέρον καλλιεργῇ μετ' ἀκαμάτου φανατισμοῦ τὴν ἰδέαν τῆς ἐνώσεως. Αὐτὴν θηλάζει τὸ βρέφος, καὶ αὐτὴν ἐπικαλούμενος συνιστᾷ καὶ ἀφίνει κληρονομίαν ὁ θνήσκων χριστιανός. Εὐθύς ὡς ὁ Κρῆς ἴδῃ ὄχυρόν τινα τόπον, ἢ ἄλλην θέσιν ἐπιτηδεῖαν εἰς ἄμυναν καὶ προσβολήν, φαντάζεται ἀμέσως τὴν ἐπανάστασιν,

καὶ στενάζων ἐπιφωνεῖ «Ἄχ! νὰ τόπος νὰ κλείσωμε τοὺς Τούρκους!». Ἐγὼ αὐτός, πόρρω ἰστάμενος, ἀλλ' ἀγρύπνως παρατηρῶν καὶ προσέχων εἰς τὰς ἐντυπώσεις, χωρὶς νὰ φαίνωμαι, ἤκουσα ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἀγροτῶν τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο. Ἀλγεῖ ὁ Κρής διότι δὲν ἔχει ἥδη κλείσει τὸν ἐχθρόν, καὶ θλίβων σπασμωδικῶς τὴν ἀκτηρίδα τοῦ ὅπλου του (διότι πᾶς Χριστιανός, δυνάμενος νὰ ὅπλοφορῇ, καὶ ἐξερχόμενος τοῦ χωρίου του φέρει πάντοτε ἐπ' ὤμου τὸ *Σασεπά* ὅπερ εἶναι κτῆμά του) σκοπεύει μόνις ὁρατὸν κλαδίσκον καὶ τὸν ἀποκόπτει πυροβολῶν. «Καὶ εἰς τὸ κεφάλι τοῦ *μπουρμά*», ἀναφωνεῖ, αἰνιττόμενος τὸν Τούρκον.

Τὸ χωρίον Θερίσσον εἶναι ἐξόχως ὀρεινόν. Κείμενον ἐντὸς στενοῦ λαίμου, οὐτινος ὑπέρκεινται δασώδεις βουνοί, διαρρεῖται ὑπὸ ποταμίου τρέχοντος διαρκῶς, φημιζέται δὲ ἐπὶ τῇ καλλονῇ τῶν γυναικῶν καὶ τῇ ἀνδρίᾳ τῶν ἀνδρῶν. Ἐνῶ εἰς τὸ τρίωρον ἀφιστάμενον πεδίον ἐκράτει βαθύ θερινὸν καῦμα, δροσερὸς ἔπνεεν ἀνέμος εἰς τὸ Θερίσσον, ἡ δὲ ἐλαία μόνις ἦνθιι τότε ἐκεῖ, ἐνῶ εἰς τὴν πεδιάδα πρὸ πολλοῦ ὁ καρπὸς τῆς εἶχεν ἐντελῶς σχηματισθῇ. Ἀφιππεύσαμεν παρὰ τὴν φιλόξενον θύραν χωρικοῦ τινος ἐκ Θερίσσου. Ὁ Μανώλης, ὡς ἐκαλεῖτο ὁ πάνυ εὐγενῶς ζητήσας νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς τὴν νύκτα ἐκείνην, εἶναι εἰς τῶν ὠραιότερων τύπων οὓς εἶδον κατὰ τὴν ἐν Κρήτῃ διατριβὴν μου. Τὸ παράστημα αὐτοῦ καὶ τὸ βάδισμα ἔχει ἀνεκφραστον χάριν. Τὰς παρειάς του καλύπτουσι μόνις ἄβροι νεότητος ἴουλοι. Καίτοι νεανίσκος, γίνεται πατὴρ μετὰ μικρόν, ὅτε δὲ τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς ἡλικίας του, μοι εἶπε μετὰ χάριτος καὶ ἀφελείας ὅλως παιδικῆς, νὰ ἐρωτήσω τὴν μητέρα του, καθόσον αὐτὸς ἀγνοεῖ. Εὐάρεστον κυπαρίσσου εὐωδία ἀπέπνεεν ὁ οἶκος τοῦ Μανώλη· ἡ καθαριότης ἦτο ἀνεπίληπτος, εὐχάριστον δὲ ἐντύπωσιν προὔξενει ἡ θέα καὶ τὸ πλήθος τῶν βαμβάκερῶν καὶ μαλλίνων σκευασμάτων, καὶ τῶν λευκῶν σινδονῶν, ἀπασῶν κατεργασθεισῶν ἐν τῷ χωρίῳ καὶ κατ' οἶκον. Τὴν αὐτὴν καθαριότητα, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπάρκειαν τῶν οἰκιακῶν εἰδῶν εὗρον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους οἴκους τοῦ Θερίσσου, οὓς συνέπεσε νὰ ἴδω. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προὔξενέ μοι ἡ κλίνη τοῦ ἀγρότου Μανώλη, λευκὰ παραπετάσματα ἔχουσα, καὶ θύσανον μεταξωτὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Μανώλης ἦτο νεόνυμφος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπανταχοῦ διατάξεως, καὶ ἐκ τῆς θεᾶς τῶν λοιπῶν ἐπίπλων ἐπειθετό τις, ὅτι εἰς τὴν ἔμφυτον ῥοπὴν μᾶλλον, ἢ εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀφρονίαν, πρὸ πάντων ὅμως καὶ ἰδίως τὴν ἀπόλυτον τοῦ οἴκου καὶ τῶν σκευῶν καθαριότητα.

Ἡ φήμη τῆς καλλονῆς τῶν γυναικῶν τοῦ Θερίσσου εἶναι δικαία. Ἡ δημοτικὴ ποίησις ψάλλει «τὰ θερισσιανὰ κορίτσια», εὐλόγως δὲ οἱ ὠραῖοι καὶ ἀνδρείοτατοι νεανῖαι τῶν γειτόνων χωρίων ἀρέσκονται εἰς τὴν θέαν, καὶ ὅταν δύνανται, εἰς τὴν συζυγίαν τῶν ὠραίων παρθένων τοῦ Θερίσσου. Τὰς ἐθαύμασα ἐρχομένας ἀπὸ τῆς πηγῆς μὲ τὴν ὑδρίαν ἐπὶ κεφαλῇς ἢ ἀνὰ χεῖρας, καὶ μὲ τὰ χρώματα τῆς αἰδοῦς ἐπὶ τῶν παρειῶν. Ἐχαιρον εἰς τὴν θέαν τῶν ἀρειμανίων ὀπλιτῶν τοῦ Θερίσσου, προσελθόντων μετὰ πλείστης φιλοφροσύνης νὰ δεξιωθῶσι Ἑλληνα ξένον. Ὁ Μανώλης ὑπερεῖχε τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ, γραφικώταται δὲ ἦσαν αἱ ἀβίαστοι αὐτοῦ στάσεις, καὶ τοῦ βαδίσματος τὸ ἀνεκφράστως λιγυρόν. Βίαιοι ἐπεφυλάσσοντό μοι συγκινήσεις, ὅτε, κύκλω τῆς ἐσπερινῆς τραπέζης, ὁ πάππος τοῦ Μανώλη, γέρων εἰς βαθύ ἐλάσας γῆρας, ἔφερεν ἀπλοϊκὴν πρόποσιν εὐχῆς ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο συγκεκνημένος, καὶ οἱ ὑπόσθροιο πόδες του ἔτρεμον μᾶλλον ἐκ τῆς εὐγενοῦς συγκινήσεως, ἢ ἐκ τοῦ βάρους τῶν ἐνιαυτῶν ὅπερ ἔφερον. Δύο εἶχεν ἀπολέσει τέκνα εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἄδακρυς ἐνῆ-τένισεν εἰς τὴν συμφορὰν τοῦ οἴκου του. Ὅτε ὅμως προσεφώνησα αὐτόν, ἐπειπὼν βραχέα περὶ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, καὶ ἐξάρας τὸν ἀπαραμίλλον καὶ πεφημισμένον πατριωτισμὸν τῶν Κρητῶν, ἐξερράγη εἰς λυγμοὺς ὁ γέρων, καὶ ὁ ὀφθαλμός, ὅστις ξηρὸς προσεῖδε τῶν δύο ὠραίων υἱῶν του τὸ φέρετρον, ἐβυθίσθη εἰς δάκρυ εἰς τὴν εὐχὴν μου, καὶ εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς εὐτυχοῦς καὶ μεγάλης ἡμέρας. Ἡ ἐσπέρα ἐκείνη ἦν μεστὴ ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεων. Εἰς τὴν μονήρην ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ἣν ἐπεσκεφθὴν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἐσπερινοῦ, ἤκουσα τοῦ ἱερέως μνημονεύοντος τοῦ ὀνόματος τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Βασιλέως, τῆς Βασιλίσσης καὶ τοῦ Διαδόχου.¹⁾ Ἐδεήθη ὁ ἱερεὺς ὑπὲρ «τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Πόσον διάφορος μοι ἐφάνη ἡ εὐχή, ψαλλομένη ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ὑπὸ τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θερίσσου, φερούσης εἰσέτι τὰ ἴχνη τοῦ ἐμπρησμοῦ ὃν ἐξετέλεσαν οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 66; Οἱ γέροντες, αἱ ζῶσαι αὐταὶ καὶ ἀψευδεῖς ἱστορίαι, μοι ἀφηγηθήσαν εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ ἐσπέρας, παρὰ τὴν εὐτυχῇ τράπεζαν τοῦ οἰκοδεσπότου, ἐπεισόδια τινὰ τῶν τουρκικῶν βιαιοτήτων, καὶ

1) Εἰς ἀπάσας τὰς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ὡς ἔμαθον, ὁ ἱερεὺς, τελῶν τὴν θείαν Μυσταγωγίαν, εὐχεται καὶ δέεται μεγαλοφώνως ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου, τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Ναυτικοῦ κτλ.

τῶν ἐπακολουθησαῶν ἐπαναστάσεων ἀπὸ τοῦ 1821 ἄχρι τοῦ 1866. Ποῖοι φρικαλέοι χρόνοι ἀληθῶς! Τί ὑπέστη ἡ ταλαίπωρος νῆσος· ἡ μᾶλλον τί ὑπέστη τὸ δυστυχὲς Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐφ' ὃ ἀλληλοδιάδοχοι ἐπήρχοντο αἱ συμφοραί, οἷονεὶ ὅπως πιστοποιηθῇ, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ- τῷ πᾶς εὐγενὲς ὀργανισμός, πᾶσα φύσις ἐκλε- κτή, τὴν προνομίαν ἐπὶ τῇ γεννήσει, τῇ παρα- δόσει, τῷ αἰσθηματι καὶ τῇ ἀποστολῇ αὐτῆς ὀφείλει νὰ ἐκτίνη διὰ σκληροῦ διωγμοῦ, καὶ ἀπηνεστάτης καταδρομῆς!...

Ἐσκοποῦμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν ποιμνιοστά- σιον τι ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν Λευκῶν Ὀρέων, καὶ πέντε σχεδὸν ὥρας ἀπέχον ἀπὸ τοῦ χω- ρίου Θερίσσου, ἀπέχοντος τούτου ἀπὸ τῶν Χα- νίων ὑπὲρ τὰς τρεῖς ὥρας. Ἠγέρθημεν περὶ τὴν αὐγὴν. Πικνὴ ὁμίχλη, πλανωμένη ὑπὲρ τὴν στενὴν κοιλιάδα, ἐνθα ἡπλοῦτο τὸ Θέρισσον, ἀπέκρυπτε τὸ χωρίον. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ ὁμίχλη διελύετο βραδέως· ἐπεφάνησαν οἱ οἶκοι, καὶ εἰς τὴν ἔναντι πλευρὰν τοῦ ὄρους τὸ ὠρκίον κωνοειδὲς δάσος τῶν κυπαρίσσων ἀνέκυπτε χα- ριέντως ἀπὸ τῶν μυρίων ἐλιγμῶν, ἐν οἷς ἡ ὁμί- χλη τῆς πρωΐας τὸ εἶχε περιβάλλει. Ἐδῶ μὲν ἀπεκαλύπτετο πρώτη ἡ κορυφή τῆς χλοερᾶς κυπαρίσσου, περαιτέρω ὁ νεφελωδὴς ὄγκος, ἀπο- τόμεως διανοιγόμενος, ἀπεκάλυπτε τοὺς ὑψιτε- νεῖς κορμούς καὶ τοὺς εὐρώστους κλάδους τοῦ δένδρου, ἡ ἀδιάλυτος ἀπωτέρω ἐπεκάθητο ἔτι ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑψίστων κορυφῶν. Οἱ εὐθυτενέ- στατοι ἐκεῖνοι καὶ ὀγκώδεις κορμοί, ἀφ' ὧν συν- εκρατεῖτο ἡ κυμαίνομένη ὀθόνη, ἐφαίνοντο πόρ- ρωθεν ὡς πλοίου ἱστοὶ ἀναπεπταμένα φέροντες τὰ ἱστίαι. Ἡ Κρήτη ἐφημίζετο ἐκπαλαι διὰ τὰ δάση τῶν κυπαρίσσων αὐτῆς, ἡ δὲ βο- τανικὴ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, κατατάσσει καὶ ἴδιον εἶδος ἐλάτης προσομοίας κυπαρίσσω, ἣν ἀποκα- λεῖ «Κρητικὴν». Ἀτυχῶς τοιαῦτα δάση δὲν ὑπάρχουσι πλέον σήμερον. Αἱ ἐν τῇ περιοχῇ ὅμως τοῦ Θερίσσου ἀκμάζουσαι κυπαρίσσοι εἰναι ἀ- ληθῶς ἀξιοθέατοι, καὶ συντρέχουσαι εἰς τὸ φυ- σικὸν κάλλος τῶν θέσεων παρέχουσι ἄφθονον καὶ ἀδαπάνητον τὴν εὐώδη ξυλείαν εἰς τοὺς κατοίκους.

Τὸν δρόμον, ὃν ἐμέλλομεν νὰ διανύσωμεν, μοὶ εἶχον παραστήσει ὡς ἐξόχως δύσβατον. Καθ' ὃδὸν κατελήφθημεν ὑπὸ τῆς βροχῆς, ἀπει- λητικώτερος δὲ καθίστατο ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν ὁ οὐρανός. Ἀποτραπέντες τῆς ἀτραποῦ, ἣν ἡ- κολουθοῦμεν, ἀνεζητήσαμεν σκέπην ὑπὸ γιγαν- τιαίαν πλάτανον, παρὰ τὴν θέσιν *Moroskafido*. Οἱ ἄτμοι εἶχον ἐντελῶς ἀποκρύψει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν πάντα τὰ περὶ ἂντικείμενα. Ὑπὸ τοὺς κλάδους τῆς πλατάνου περιεσταλμέ- νοι ἕτερον οἱ χωρικοὶ συνοδοιπόροι τὴν ἀργίαν δι' ἀφηγήσεων πολεμικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον.

Ἐτεροι, ἀνάψαντες ἀπωτέρω μικρὰν πυρὰν, καὶ θέντες ἐπ' αὐτῆς τὴν ἄκραν χονδρὸν κλάδου, ὃν ἄρτι εἶχον ἀποκόψει, ἐκαμπύλωσαν αὐτὴν διὰ τοῦ πυρός, κατασκευάσαντες προχείρως, καὶ δι' ἐγγωρίου ὅλως βιομηχανίας, ποιμενικὴν ῥάβδον, *κατσούνα* καλουμένην ἐν τῷ τόπῳ. Ἡ μικρὰ τοῦ καιροῦ βελτίωσις ἐνεθάρρυνεν ἡμᾶς, καὶ τολ- μηρότεροι ἐτράπημεν ἐπὶ τὸν ὀρεινότατον ἡμῶν δρόμον. Οἱ συνοδοιπόροι μου ἀπήρχοντο εὐθύ- μως εἰς τὸ ποιμνιοστάσιον, ὅπως κείρῳσι τὰ πρόβατα, οἱ εἰδικῶς δὲ πρὸς τοῦτο ἐντεταλμέ- νοι, καὶ διὰ τῆς ἐλληνικωτάτης λέξεως *κουρί- σκoi* διακρινόμενοι, ἔφερον μακρὰς καὶ βαναύ- σους ψαλίδας ἄρτι ὀξυνθείσας. Εἰς τὰ χεῖλη τῶν ἐντελῶς ἀγραμμάτων χωρικῶν ἐφέροντο συνεχῶς λέξεις καὶ ὅροι γνησίως Ἑλληνικοί. Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου πῶς κατασκευάζεται ὁ τυρός, καὶ ποῖαι αἱ κρατούσαι ἐν τῷ ποιμνιο- στασίῳ διατάξεις περὶ τὴν ἐργασίαν, ὁ βοσκὸς μοὶ ἀπήντα διὰ φράσεων Ἑλληνικωτάτων, ὅτι ἔχουσι διαιρέσει τὰ πρόβατά των εἰς τὰ *ἔργα- λα*, τὰ γαλακτοφόρα δηλ. καὶ τὰ στεῖρα ἄτινα, κεχωρισμένα ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἐπιτρεῖ ὁ *στει- ράρης*, ἐνῶ τὰ φέροντα γάλα βόσκει ὁ *ἔργαλο- ρόμος*. Ἀμα ἀναζήτησεν τὸ γάλα ὁ *τυροκόμος* κά- μνει τὸ τυρί. Ἐρωτᾷ τις τὸν βοσκὸν ποῖα εἶναι ἡ εἰς θέσιν τινὰ ἡ χωρίον ἄγουσα ὁδός, ὁ δὲ ποιμὴν, ὁ οὐδέποτε ἐξελθὼν τῶν ὁρέων του, ἀπαντᾷ: *δοξάζω* ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ὁ δρόμος. Ὁ γεωργός, ὀργόνων τὴν γῆν, καὶ κεντρίζων τοὺς βόας λέγει πρὸς αὐτοὺς *ἔσω, ἄνω, ἔσω παραβο- λή*, κτλ. Ὁδηγοῦντες τὰ πρόβατα εἰς τὸ ποι- μνιοστάσιον οἱ ποιμένες λέγουσι *λάσω* τὰ πρό- βατα, προφανῶς δὲ τὸ «λάσω» εἶναι τὸ ἐλαύνω. Συνεχῶς μεταχειρίζονται οἱ ἀγρόται τὴν λέξιν *ἐδιοξέ μου*, ὅπερ εἶναι τὸ *ἔδοξε μοι*. Τὸ ῥῆμα «λέγω» λαμβάνεται συνήθως ἀντὶ τοῦ συγκατα- λέγω.

Στρατὴ ποῦ ἦσουν τὸ πρωὶ καὶ ποῦ τὸ μεσημέρι καὶ στὴν κλεψιά σὲ λ έ ξ α σ ι .

Ὁ βοηθὸς τοῦ τυροκόμου, ὁ μὴ ἔχων εἰδικὴν ἐργασίαν, λέγεται *περίσιος*. «Πρωτομυρία» κα- λοῦσι τοὺς πρώτους τοῦ φθινοπώρου ὄμβρους. «Ταράκτην» (ἐκ τοῦ ταρασσῶ) ἀποκαλοῦσιν τὸ ξύλον δι' οὗ ἀνακινοῦσι τὸ ἐπὶ τῆς πυρᾶς γάλα. Ὅταν φυτὸν τι βλαστήσῃ δύο φύλλα, ὁ Κρῆς χωρικός λέγει «εἰδιφύλλισεν». Εἰδικὴ μελέτη παρ' εἰδικοῦ ἀνδρὸς θὰ συνεχόμιζεν ἄφθονον ὕλι- κὸν ἐν Κρήτῃ, ὅπου πρὸς τῷ τύπῳ τῆς φυλῆς, γνησιωτάτη κρατεῖ καὶ λαλεῖται ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα.

Ἐπιβαλλούσης μεγαλοπρεπείας καὶ ἀγριό- τητος καταπληκτικῆς ἦσαν αἱ τοποθεσίαι ὅπου ἐφθάσαμεν ἤδη. Φάραγγες βαθεῖαι ἔχαι- νον ὑπὸ τοὺς πόδας μας, καὶ πελώριαι σειραὶ βουνῶν γυμνῶν ἠγείροντο εἰς τὴν ἔναντι πλευ-

ράν. Βαδίζοντες ἐπιμόχθως, διηρχόμεθα τὸ στενόν, ἀλλὰ νέαι φάραγγες, καὶ νέα ὄρη, δυσβάτοτερα τῶν πρίν, προέκυπτον τότε ἀπωτέρω. Μετὰ συριγμοῦ ὀξύτατο ἐφέροντο βιαίως εἰς τὰ στενὰ ἐκεῖνα ἀκατάσχετοι ἄνεμοι. Αἱ θέσεις ἐνεποιοῦν φόβον τινά, ἡ δὲ κινδυνώδης ὁδὸς κατὰ θέσεις ἀπέβαινεν αὐτόχρημα ἄβαστος, ἰδίως δὲ εἰς τὸ *Κακὸ Πέρασμα*, ὅπως καλεῖται ὀλισθηρά τις κατωφέρεια εἰς χεῖμαρρον ἐκβάλλουσα, καὶ ἐν μέσῳ βράχων ὀξέων καὶ ὀρέων ἀπροσπελάστων ἐκτεινομένη. Ἐκείθεν ἠρξάμεθα ἀνερχόμενοι σταθερῶς. Ἡ ἀτραπὸς μόλις εἶναι βατή, ἐπὶ τῆς πλευρᾶς δὲ τοῦ καθέτου ὅρους πεπατημένη ἀριθμεῖ ἑλαττον τῶν δύο σπιθαμῶν πλάτος. Τὸ ποιμνιοστάσιον ὅπου ἀπηρχόμεθα εἶναι ἐν τῶν ὑψηλοτέρων τῆς νήσου. Ἡ θέσις καλεῖται *Λουτσόκουρτα*, εὔρηται δὲ μεταξὺ δύο κορυφῶν τῶν Λευκῶν Ὀρέων τῆς «Ντέμπλας» καὶ τῆς «Μελινταγούς». Ὑπὸ ἀφορήτου δίψης κατατρυχόμενοι ἐφθάσαμεν τέλος τὴν «Λουτσόκουρτα» μετὰ πορείαν μακράν, κοπιώδη καὶ ἐπισφαλῆ. Ὑδωρ οὐδαμοῦ ὑπῆρχε, τὴν φλογεράν δὲ ἡμῶν δίψαν ἐσθῆσαμεν ἀτελῶς, θέντες ἐν τῷ στόματι τεμάχιον χιόνος, ἀπὸ τῆς ἐγγύς πλευρᾶς τοῦ ὅρους μεταφερομένης εἰς τὸ ποιμνιοστάσιον. Ποιμένες καὶ ποίμνια πίνουσιν, ἡ μᾶλλον τρώγουσι χιόνα κατ' ἅπασαν τὴν διατριβὴν αὐτῶν εἰς τὰς κορυφὰς ἐκεῖνας, ὅπου οὐδεμία ὑπάρχει πηγὴ. Οἱ βοσκοὶ ἐδέχθησαν ἡμᾶς περιχαρῶς. Θέντες βῶλον χιόνος ἐντὸς θαυμασίου γάλακτος, προσέφερον ἡμῖν πρὸς πόσιν, ἄχρις οὗ παρασκευασθῇ τὸ λιτὸν πρόγευμα, ὅπερ ἤρτυεν ὀρεῖς ἀκόρεστος καὶ γιαιοῦρι πρό μιᾶς στιγμῆς ἐτοιμασθέν. Οἱ βοσκοὶ εἶχον διὰ λίθων κατασκευάσει εἰς τὸν μυχὸν τῆς χαμηλοτέρας κλίσεως τοῦ ὅρους καλύβην λιθοσκεπῆ, χαμηλοτάτην, ἐπὶ καθέτων λιθίνων πυραμίδων στηριζομένην. Τὸ τριβώνιον τοῦ Διογένους, τὸ πολύθυρον καὶ διάτρητον, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐρμητικῶς κεκλεισμένον πρὸ τῶν ὀπῶν καὶ τῶν χασμάτων ἅτινα εἶχεν ἡ καλύβη ἐκείνη, ἡ παντὶ ἀνέμῳ καὶ πάσῃ βροχῇ ἀναπεπταμένη. Εἰς τὸν στενότατον χώρον τῆς εἶχεν ἀποθηκευθῇ ὁ κατασκευασθεὶς τυρός, διέτριβε δὲ καὶ δεκάς βοσκῶν, εἰς οὓς προσετέθημεν καὶ ἡμεῖς. Ἀμα τῇ ἀφίξει μας ἤρχισεν ἡ κουρὰ τῶν προβάτων. Ὀκλαδὸν καθήμενοι οἱ κουρίσκοι ἐκράτουν διὰ τῆς δεξιᾶς ψαλίδας, ἥτις βεβαίως θὰ ἔχη τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τῆς ψαλίδος, δι' ἧς οἱ ποιμένες τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ ἔκειρον τὰ ἀναρίθμητα ποιμνία του. Οἱ περίσσιοι συνελάμβανον διαδοχικῶς τοὺς ἐντὸς τῆς «μάνδρας» συνωστιζομένους ἀμνοὺς καὶ τὰς ἀμνάδας ἔφερον αὐτὰς εἰς τὸν *κουρίσκο*, ὅστις, συνέχων τὸ ζῶον διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἔκειρεν αὐτὸ βραδέως. Μετὰ μικρόν, τὴν δασύμαλλον διφθέραν

ἀφέν κατὰ γῆς, ἐλαφρότερον ἠγείρετο, καὶ ἔφευγε προτροπάδην τὸ καρθὲν πρόβατον. Βεβαίως οὔτε ἡ θέσις, οὔτε ἡ στιγμή ἦν ἐπιτηδεία εἰς μελέτας συγκριτικὰς. Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι δὲν κατώρθωσα νὰ ἀποδιώξω σκέψιν τινὰ ἐπιφοιτήσασαν τὴν ὥραν κατ' ἣν εἶδον τὸν λιπαρὸν καὶ ῥυπαρὸν πόκον κυλιόμενον ἐπὶ τοῦ χώματος. Τὸ ἔριον τοῦτο, εἰς ὕψος ἀβρὸν μεταποιηθησόμενον, θὰ καλύψῃ αὖριον τοὺς ὅρους ὡραίως γυναικίως, καὶ θὰ ἀποτελέσῃ τὴν *be-ládar* τοῦ διπλωμάτου. Τοιαύτη ἡ ἀρχή, ἀλλ' οὕτω διάφορον τὸ τέλος.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΥΠΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

Συνεχίζοντες τὰ ἐν τῷ φύλλῳ 566 τῆς «Ἑστίας» δημοσιευθέντα περὶ τοῦ σχολείου τῶν ὑπαξιωματικῶν, παρέχομεν καὶ σήμερον τὰς ἐπομένας πληροφορίας περὶ τῆς κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος λειτουργίας αὐτῆς.

Ἀπεφοίτησαν τὸ παρὸν ἔτος ἐκ τῆς Σχολῆς ἐπιτυχόντες εἰς τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις 89 μαθηταὶ τῆς 3ης τάξεως καταταχθέντες ὡς ἀνθυπολοχαγοί, 45 εἰς τὸ πεζικόν, 36 εἰς τὸ οἰκονομικὸν σῶμα καὶ 8 εἰς τὸ ἱππικόν.

Κατετάχθησαν δὲ ὡς μαθηταὶ τῆς 1ης τάξεως ἀφ' οὗ ἐπέτυχον κατὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις 78, ἐξ ὧν 18 ἐπιλοχαῖοι καὶ 60 λοχαῖοι. Ἐκ τούτων εἰσὶ προωρισμένοι 45 διὰ τὸ πεζικόν, 25 διὰ τὸ οἰκονομικόν καὶ 8 διὰ τὸ ἱππικόν. Ἐκ τούτων δ' οἱ διὰ τὸ πεζικόν προωρισμένοι 45 προῆλθον: 22 ἐκ τοῦ πεζικοῦ, 8 ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ, 11 ἐκ τοῦ μηχανικοῦ καὶ 2 ἐκ τῶν νοσοκόμων, οἱ δὲ διὰ τὸ οἰκονομικὸν προωρισμένοι 25 προῆλθον 14 ἐκ τοῦ πεζικοῦ, 1 ἐκ τῶν εὐζώνων, 6 ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ, 2 ἐκ τοῦ μηχανικοῦ καὶ 2 ἐκ τοῦ ἱππικοῦ, οἱ δὲ διὰ τὸ ἱππικόν προωρισμένοι 8 προῆλθον ἐκ τοῦ ἱππικοῦ.

Ὡς πρὸς τὰς προγενεστέρας πρὸ τῆς εἰς τὸ σχολεῖον εισόδου των γνώσεις κατατάσσονται ὡς ἑξῆς: 8 φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, 1 ἀπόφοιτος γυμνασίου, 46 μαθηταὶ γυμνασίου, 5 ἀπόφοιτοι τοῦ Ἑλλ. σχολείου, 13 μαθηταὶ τοῦ Ἑλλ. Σχολείου, 2 πρώην μαθηταὶ τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων, 1 ἐκ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, 1 ἐκ τῶν διδασκαλείων, 1 ἀνευ προηγουμένης φοιτήσεως εἰς σχολεῖον.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ Σχολείου ἅπαντες οἱ μαθηταὶ, τῇ προτάσει τοῦ διοικητοῦ τοῦ σχολείου καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου, ἐξετέλεσαν πορείαν ἀνὰ τὰ σύνορα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ διοίκησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ